

Datum
2006-12-06
Ert datum
2006-08-30

Dnr RA 04-2006/3051

Ert dnr
U2006/5409/Kr

Christer Bogefeldt
Kultursekreterare
Verkskansliet

Regeringskansliet
Utbildnings- och kulturdepartementet
103 33 Stockholm

Yttrande över betänkandet *Klenoder i tiden. En utredning om samlingar kring scen och musik* (SOU 2006:68)

Uppdrag och förhistoria

Utredaren har haft i uppgift att med utgångspunkt i gällande mål för de statliga insatserna inom scenkonst- respektive kulturarvsområdet göra en översyn av scenkonstens dokumentation, bedöma behovet av särskilda mål för området och för statens bidrag till de institutioner som verkar inom området. I syfte att öka samlingarnas tillgänglighet och vårdinsatsernas kvalitet ska utredaren särskilt undersöka om samordningsvinster kan åstadkommas mellan verksamheterna vid Dansmuseet och Sveriges Teatermuseum.

Riksarkivet noterar att frågan om dokumentation av landets scenkonstverksamhet har ventilerats under decennier men den framstår fortfarande som ett ovanligt svåröst kulturpolitiskt problem. I delar har frågorna tidigare behandlats bl.a. av KB 1969, Riksarkivet 1973, i DsU 1982:8 om Drottningholms teatermuseum, av Svensk Teaterunion-Svenska ITI i förslaget Teaterns hus 1991 och i den parlamentariska utredningen SOU 1995:84 Kulturpolitikens inriktning. Dansmuseet och Drottningholms teatermuseum föreslog ett samgående redan 1994 i en gemensam skrivelse till den dåvarande museiutredningen. Mellan 1994 och 1998 uppvaktade man gemensamt flera gånger i Kulturdepartementet om samordning av utställningsverksamheten och 1997 fanns gemensamt framtagna direktiv för en utredning om hur ett dans- och teatermuseum skulle kunna förverkligas. Dansmuseet valde dock att dra sig ur samarbetet varför någon utredning då inte genomfördes.

Scenkonst som kulturpolitiskt fält

Riksarkivet noterar att teater, dans och musik i den statliga kulturpolitiken behandlas som ett sammanhängande delområde, det som i den anglosaxiska världen sammanfattas som "performing arts". De sammanlagda statsutgifterna för framförandet av scenkonst är lågt räknat 1,8 miljarder kronor. Ser man *framförande* av scenkonst som en del i ett större, funktionellt, kraftfält bör man utöver själva framförandeledet lägga ett *utbildningsled* (musikteater- och dansskolor och -högskolor) och ett *dokumentationsled* i form av arkiv, bibliotek och museer. Dokumentationsledet borde rimligtvis ha en viktig roll i en *kunskapsöverföring* inom scenkonstområdet som är hållbar över tid. Men dokumentationsfrågorna ska också ses ur ett kulturarvsperspektiv. Det har med anledning av Unescos konvention från 2003 om det *immateriella kulturarvet* förts en diskussion om i vilken utsträckning Sverige redan idag

uppfyller konventionens mål eller om en eventuell svensk ratificering skulle ställa den svenska minnespolitiken inför nya frågor och hur dessa i så fall ska hanteras. Konventionen nämner uttryckligen performing arts som ett av de områden som konventionen avser. I svenska Unescorådets skrift Nr 1/2005 om konventionen framförs bl.a. uppfattningen att just scenkonstens dokumentation är ett eftersatt område i svensk kulturpolitik.

Idag ligger statsanslagen till dokumentationsledet på knappt tre procent av medlen till framförande, där teatersidan har den absolut lägsta andelen och danssidan den troligen högsta. Om vi till detta lägger att omfattningen av ”performing arts” i dagens samhälle är så ofantligt mycket större än enbart de statligt finansierade verksamheterna – och att dokumentation och kunskapsöverföring rimligen även bör omfatta icke-statlig verksamhet – så framstår resursproportionerna inom kraftfältet som värda att diskuteras.

Utredningens förslag

Utredaren konstaterar inledningsvis att dokumentationsinsatserna för scenkonstområdet bör omfatta dels samtidsdokumentation och utredningar av aktuella frågor, dels retrospektiv insamling. Det handlar i grunden om att bygga upp, bearbeta och tillgängliggöra informationssamlingar som kännetecknas av att informationen om scenkonst har olika bärare – arkivhandlingar, tryckta skrifter, föremål samt upptagningar av ljud och rörliga bilder. Detta innebär att den organisation som arbetar inom området bör ha karaktären av en ABM-verksamhet, dvs. fungera tvärs över sektorsgränserna för arkivväsende, biblioteksväsende, museiverksamhet och även kulturmiljövård.

När det gäller själva organisationsfrågan menar utredaren att det är uppenbart att museernas verksamhet behöver rekonstrueras respektive vidgas för att de ska kunna klara de uppgifter som ligger inom samlingsområdet. En utvecklad samverkan eller ett samgående skapar knappast de erforderliga förutsättningarna. Organisationerna är helt enkelt för små i relation till det uppdrag de borde utföra. Utredarens slutsats är att uppgiften att ansvara för scenkonstens dokumentation och samlingar med fördel kan knytas till Statens musiksamlingar och att de två museerna bör knytas till myndigheten. Hit bör också föras ansvaret för Marionettmuseet och Arkivet för Folklig dans. Utredaren lämnar förslag till mål, organisation, bemanning, lokaler och ekonomi för verksamheten inom en statlig myndighet som föreslås kallas Scen- och musiksamlingarna.

Riksarkivets sammanfattande värdering av utredningen

Utredningen är allmänt sett en omsorgsfull genomgång av sitt problemkomplex. Den innehåller en resonerande och logisk analys som leder fram till övertygande slutsatser. Den är i sina omdömen om existerande förhållanden ibland väl återhållsam, vilket kan tolkas som ett led i en strävan att skapa största möjliga koncensus för en nödvändig förändring av områdets organisering. *Riksarkivet tillstyrker utredningens alla förslag* – dock utan synpunkter på frågan om organiseringen av föreställningsverksamheten på Drottningholmsteatern. Här skulle Riksarkivet kunna sätta punkt för sitt yttrande, men vill i några frågor kommentera utredningens resonemang. Det handlar då inte enbart om sättet att organisera scenkonstens dokumentation, utan mera om några principiella och generella resonemang som aktualiseras i utredningen.

Det statligt finansierade kulturområdets organisering och styrning

Betänkandet avslutas med ett avsnitt om kulturpolitikens organisationsutveckling. Det fungerar i sammanhanget som en principiell summering av ett antal av de mer konkreta resonemang som utredaren haft anledning att föra. Logiskt - men kanske mindre pedagogiskt skulle det ha kunnat utgöra en startpunkt för de frågor som utredningen behandlar. Utredaren konstaterar att kulturområdet sannolikt är det utgiftsområde som har den yvigaste organisationsfloran av alla. Reformen över 200 år har avsatt myndigheter mm som speglar de prioriteringar som gjorts vid skilda tidpunkter och en mycket stor mängd av dessa finns fortfarande kvar. Utredaren menar att det sannolikt skulle vara en fördel för kulturverksamheterna om staten mer aktivt drev förändringsprocesser inom organisationsområdet och anser att det finns mycket som talar för att verksamheterna hämmas i sin utveckling genom att allt för länge tvingas ligga kvar i organisationslösningar som borde ha övergivits.

Riksarkivet delar denna uppfattning, som har relevans också för statens arkiv, och vill samtidigt erinra om att iakttagelsen var en av slutsatserna i den parlamentariska kulturutredningen (SOU 1995:84 s. 550) utan att detta lett till några mer egentliga förändringar.

Problematiken tangerar också frågan om statens styrning, speciellt när det gäller verksamheter som bedrivs i stiftelseform som de två museerna. Utredaren diskuterar i ett särskilt avsnitt det regelverk som försvårar förnyelse och utveckling av mål- och resultatstyrningen i sammanhanget. *För Riksarkivet illustrerar dessa problem ytterligare de behov av organisationsförändringar som påtalats.*

Scenkonstens specialproblem ur dokumentationshänseende

Utredaren konstaterar att uppgiften att dokumentera scenkonst innebär att bygga upp, bearbeta och tillgängliggöra informationssamlingar som kännetecknas av att informationen om scenkonst har olika bärare – arkivhandlingar, tryckta skrifter, föremål samt upptagningar av ljud och rörliga bilder. Men bakom detta ligger ett annat grundläggande kännetecken för scenkonsten, nämligen att verksamhetens syfte och resultat – ”den sceniska händelsen” – upphör att existera så snart den fullbordats. För att den sceniska händelsen ska kunna ”bevaras” krävs en planmässig dokumentationsinsats som är mer aktivt ingripande än inflöde eller insamling av material som föregår eller följer efter framförandet som kvarlever i ett produktionsförlopp. Förutsättningarna för att bevara och förmedla kunskap om scenkonstens viktigaste beståndsdel skiljer sig därmed från bevarandearbetet på många andra områden och ställer alltså speciella krav på den organisation som har eller ges ansvar för uppgiften. Utan aktiv dokumentationsinsats får informationssamlingen ett tomrum i mitten. *Riksarkivet menar att ett tydligt uppmärksammande av sådana förhållanden har stor betydelse i vidare ABM-sammanhang och för hur ABM-samarbete ska organiseras framöver.*

ABM-perspektivet - organisering efter informationsbärare eller ämne.

För att ringa in frågorna om villkoren för scenkonstens dokumentation har utredaren haft anledning att granska de omfattande utredningar om samlingar och informationslagring genom arkiv, bibliotek och ljud- och bildupptagningar som genomförts de senaste åren – ”Arkiv för alla” (SOU 2002:78), ”KB - ett nav i kunskapssamhället” (SOU 2004:129) och ”Bevara ljud och rörlig bild” (SOU 2004:53). Den fråga som är av speciellt intresse för

utredningen är relationen mellan de nationella myndigheter som arbetar med informationslagring och den typ av specialsamlingar som utredningen föreslår. De nationella myndigheterna för arkiv och bibliotek är specialiserade mot enskilda informationsbärare oavsett dess innehåll. Specialsamlingen, som den nu aktuella, är inte mediespecialiserad men däremot ämnesavgränsad. Allmänt sett är mediespecialiseringen dock sedan länge etablerad och frågan blir då när och under vilka omständigheter det är befogat att i stället arbeta med den medieövergripande ämnessamlingen. När det gäller relationerna mellan de nationella mediespeciella samlingarna och de ämnesavgränsade samlingarna ställer utredaren frågan om när det är motiverat att deponera handlingar etc. hos en specialsamling och om det i så fall bör vara en alternativ eller en kompletterande deponering, dvs. om handlingen bara finns hos specialsamlingen eller både hos den och den mediespecifika samlingen.

Dessa frågor, menar utredaren, berörs mycket flyktigt av de nämnda utredningarna om arkiv- och bibliotekssystemen. Alla tre tar upp samarbetet inom ABM-området och yttrar sig mycket positivt om detta, men ingen har några egna förslag om ABM-samverkan som lösning för något av de problem som utredningarna behandlar. Däremot har de separata förslag till bevarandeplaner för arkivhandlingar, böcker respektive ljud- och bildupptagningar. Trots den välvilliga inställningen till ABM-perspektivet tycks samverkan tendera att stanna på den principiella nivån. Utredaren påpekar vidare att lagstiftningen inom sektorn gör att de centrala myndigheterna för informationshantering koncentreras till den information som enligt lagarna levereras till myndigheterna. Därför är det viktigt med organisationer som komplementärt arbetar med uppsökande informationshantering även inom arkiv- och bibliotekssektorerna. För den föreslagna myndigheten är detta ett nödvändigt arbetssätt och Scen- och musiksamlingarna skulle därför kunna ge viktiga bidrag till ABM-samarbetets konkretion.

Riksarkivet instämmer i de framförda uppfattningarna och anser sammanfattningsvis att utredningen lämnat värdefulla bidrag till grund för den fortsatta utvecklingen av ABM-området som helhet och för dess ingående delar

Beslut i detta ärende har fattats av riksarkivarien Tomas Lidman. Närvarande vid ärendets slutliga beredning har också varit kultursekreterare Christer Bogefeldt (föredragande).

Tomas Lidman

Christer Bogefeldt